

D. De heer mr. H. Barendrecht spreekt over "vergeten groepen" van gevangenen. Als directeur van de Stichting "Gevangenzorg Nederland" heeft hij veel te maken met familieleden van gedetineerden in binnen- en buitenland.

E. De heer kapitein J. den Hollander spreekt over "vergeten groepen" die hij en zijn echtgenote als korpsofficieren van het Leger des Heils in een grote stad als heilsofficier tegenkomen. John den Hollander is tevens student aan de Christelijke Hogeschool Ede aan de afdeling Maatschappelijk Werk en Dienstverlening.

F. De heer J. Reijnoudt geeft een toelichting over "vergeten groepen" in de pers. De heer Reijnoudt is hoofd binnenlandredactie bij het Reformatorisch Dagblad en moet dagelijks afwegingen maken wie of wat in de krant komt. Daarnaast zal de heer J. Verboom, persfotograaf bij bovengenoemd dagblad, een fototentoonstelling over "vergeten groepen" in de pers verzorgen..

17.30 - 18.15 uur: Forum met alle inleiders o.l.v. drs. P. Sanders

18.30 uur: Maaltijd

Missieproef

Dinsdag 20 april 1999
Opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Vergeten groepen in de samenleving
Missiedag SPH
25 jaar CHE

Op de missiedag van de afdeling SPH staat aandacht voor "vergeten groepen" in onze samenleving centraal. 's Middags is er een symposium met sprekers uit de werkvelden waar SPH'ers stage lopen en werken. 's Avonds is er een gezamenlijke maaltijd, muziek, gezellig samenzijn, een sfeer van ontmoeting.

Het symposium begint om 13.30 uur met een opening in 't Rondeel. Daarna zijn er drie lezingen en zes workshops.

PROGRAMMA

14.00 uur: Mevrouw luitenant-kolonel C.A.Voorham spreekt over "vergeten groepen" in kinder- en jeugthuizen. Mevrouw Voorham is adjunct directeur van de Leger des Heils afdeling Welzijns - en Gezondheidszorg.

14.20 uur: De heer W.A. den Hertog spreekt over "vergeten groepen" achter tralies. De heer Den Hertog is ondernemer en o.a. oprichter van "Den Hertog IJsfabrieken". Naast zijn ondernemerschap besteedt hij vele uren als

vangelist in het bezoeken van gevangenen in Nederland, België en Rusland.

14.40 uur: De heer Drs.J.D.W.Eerbeek spreekt over "vergeten groepen" in - en na detentie. De heer Eerbeek is Hoofdpredikant bij de Inrichtingen van Justitie en o.m. oprichter van de Stichting "Exodus", een nazorgproject voor ex-gedetineerden.

15.30 - 16.15 uur : Workshop I

16.30 - 17.15 uur: Workshop II

Keuze uit de volgende workshops:

A: De heer J.H. Mauritz spreekt over "vergeten groepen" in onze kerken. De heer Mauritz is directeur van de Jeugdbond binnen de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika en is betrokken bij het gehele jeugd- en jongerenwerk binnen de kerk.

B. De heer drs R.Hondsmerk spreekt over "vergeten groepen" in gezinnen. De heer Hondsmerk is directeur van de Stichting "Chris". De Stichting heeft o.a. een "kindertelefoon" en doet veel aan voorlichting en preventie van kindermishandeling en seksueel misbruik.

C. De heer E. van Hel spreekt over "vergeten groepen" op straat. De heer Van Hel is directeur van de Stichting "Ontmoeting". De Stichting richt zich op het opvangen en begeleiden van dak - en thuislozen in Rotterdam en verder heeft ze een nazorgproject voor ex-gedetineerden in Epe.

“Vergeten groepen” in en na detentie

Hij is zo'n jongen die veel mensen maar liever vergeten.

In de beginperiode van Exodus, vele jaren geleden, woonde hij een korte tijd in het huis voor begeleid wonen.

Hij was een enorm agressieve jongen. Zeventien jaar. Heel licht geraakt en heel moeilijk om samen met anderen in een huis te wonen.

Volkomen stuurloos. Geen bodem in z'n bestaan om van binnen uit iets op te kunnen bouwen.

Na enige tijd zagen de begeleiders geen kans meer om hem te begeleiden, en het begeleidingsprogramma moest worden afgebroken.

Hij kwam terecht in het pension van een zekere mevrouw Vogel. Mensen voorbij alle eindstations van de hulpverlening, konden bij haar terecht.

Op een zondagmorgen bezocht ik hem daar. Bovenaan de trap riep hij me toe dat ik maar beter kon ophoepelen. Hij wilde met niemand meer iets te maken hebben. Misschien wel iedereen vergeten.

Al pratend kwam ik toch boven. Hij bleef heel boos en afwerend.

Gaandeweg ontstond er toch iets van contact.

Hij liet z'n teleurstelling blijken over de zoveelste keer dat het in zijn leven was mislukt. En ik zei hem dat dat natuurlijk ook niet alleen maar aan hem te wijten was. Dat de begeleiding ook niet in staat was geweest om hém te bereiken.

Het bleef niet bij dat ene bezoek. Soms kwam hij bij ons thuis en dan genoot hij zichtbaar van zomaar wat luisteren naar muziek en wat kijken naar de televisie en van de aandacht alleen voor hem.

Op een keer werd ik op de kamer die hij gevonden had uitgenodigd om bij hem te komen eten. Ik ging weer de trap op en toen ik bij hem binnenkwam zag ik op de muur een grote verkreukelde poster met daarop een grote kerel op een motorfiets. Dat wil die zijn, dacht ik.

Hij was zelf klein van stuk en hij had me wel eens gezegd dat-ie dacht dat mensen hem niet mochten, omdat-ie zo'n raar gezicht had.

“Ik heb het gevoel dat ze mijn gezicht niet moeten.”

Toen ik verder keek de kamer in, zag ik, alles in een flits, zo'n oud donkerbruin dressoir met van die bolpoten. Een deurtje hing er half uit, nog aan één scharnier. Waarschijnlijk gevonden bij het groot vuil.

En in de hoek van de kamer lag een oud matras van schuimrubber.

En verder aan de andere muur hingen in een lijstje twee foto's. Op de ene foto stond hij samen met de begeleider die hij had in het Exodushuis, en de andere foto was gemaakt in de tuin, samen met de andere bewoners.

Even ging door mij heen: 'wat is het toch in- en intriest dat op jouw leeftijd in je kamer de enige waardevolle herkenningpunten uit het verleden twee foto's zijn uit een huis waar je ook al niet meer kon wonen.'

Geen mooie herinneringen uit je jeugd om je goed bij te voelen.

Nog verder kijkend zag ik op het dressoir een kaars met daarop 'credo', ik geloof.

Het verbaasde me, want hij had altijd tegen me gezegd: 'die God van jou, daar geloof ik niet in. Als er een God zou zijn, dan zou mijn leven wel anders gelopen zijn. Dan was het niet zo'n grote rotzooi geworden.'

Ik vroeg hem hoe hij aan die kaars kwam.

Hij zei: 'Het is mijn doopkaars. Ik ben van de week achttien jaar geworden. En ik ben naar mijn pleegouders geweest. Je weet wel.'

Ik wist dat hij, toen hij 9 maanden was, weggegeven was bij een klooster.

Daarna kwam hij in een pleeggezin, waar hij zich nooit geaccepteerd heeft gevoeld. Het was daar heel slecht met hem gegaan. Hij voelde zich daar niet thuis.

En toen hij 12 jaar was, werd het een soort duiventil.

Veel was hij weg, om te zwerven.

'Van de week, toen ik op m'n verjaardag wegging, gaven ze me die kaars. Het is je doopkaars, zeiden ze. Omdat ik 18 geworden was. En hier op dit stukje papier, staat de naam van m'n moeder.'

Ik vroeg hem: 'Hebben ze je dat zomaar gegeven, zonder verder met je te praten?' vroeg ik.

'Nee, ze hebben er eigenlijk verder niets over gezegd en ik ben toen maar weggegaan.

En waar ik nu de laatste tijd weer heel erg mee bezig ben is wat er aan mij niet goed is geweest dat ze me toen hebben weggegeven.'

Zomaar een jongen van jongsaf aan vergeten... Een diepe ervaring er niet bij te horen. En is er zich ook naar gaan gedragen. En hij heeft mensen ook zelf nog eens van zich afgestoten. Hij kon ook zelf niet meer anders.

In de gevangenis kwam ik veel mensen tegen die leven in de marge van de samenleving. Ze leven in een subcultuur, de onderwereld.

In feite hebben ze met niets en met niemand contact in de bewoonde wereld.

Ook buiten de gevangenis behoren ze meestal tot de maatschappelijk vergeten groepen.

Ze zijn meestal niet zomaar in de gevangenis terecht gekomen. Criminaliteit staat vaak niet op zichzelf.

Wat ik tijdens mijn werk als justitiepredikant als een rode draad ben gaan zien, is dat veel gedetineerden zich in een vicieuze cirkel bevinden.

Er is veel individuele problematiek, en er ontbreken maatschappelijke voorwaarden om na de detentie een nieuw bestaan op te kunnen bouwen.

In maart 1995 heb ik samen met een RK justitiepastor een rapport geschreven over de nazorg aan ex-gedetineerden.

In dat rapport is een onderzoek opgenomen onder justitiepredikanten en aalmoezeniers over de problematiek die zij onder gedetineerden tegenkomen. Wat betreft de individuele problematiek kan een hele reeks aan probleemvelden worden onderscheiden.

- a. achterstanden in de persoonlijke ontwikkeling en identiteitsproblematiek.
Het gaat dan onder meer om zaken als zwakke identiteit, het ontbreken van basisvertrouwen, onvoldoende zicht op persoonlijke en maatschappelijke mogelijkheden, onverwerkte traumatische jeugdervaringen, persoonlijkheidsstoornissen.
- b. zwakke familiebanden, familieproblemen, en problemen in het omgaan met relaties.
- c. onvermogen tot het kunnen voeren van een eigen huishouding.
- d. verslavingsproblematiek
- e. problematiek met betrekking tot het omgaan met de eigen religieus-culturele achtergrond
- f. achterstanden in persoonlijke en sociale vaardigheden, scholing, maatschappelijke vaardigheden.
- g. het ontbreken van persoonlijke motivatie
- h. zingevingsproblematiek: een diepere betekenis kunnen geven aan je eigen leven, het vinden van innerlijke bevrediging
- i. het ontbreken van duurzame significante contacten
- j. schuldenproblematiek
- k. onverwerkte detentie-ervaringen
- l. eenzaamheidsproblematiek, gevoel niet meer aanvaard te zijn.

Daarnaast is er het ontbreken van maatschappelijke voorwaarden.

- a. het ontbreken van werk
- b. het ontbreken van huisvesting
- c. het ontbreken van voldoende steunende contacten
- d. stigmatisering
- e. onvoldoende toegankelijkheid en functioneren van bestaande voorzieningen met betrekking tot ex-gedetineerden.

De individuele problemen liggen nog al eens in elkaars verlengde en ze zijn vaak in één persoon met elkaar verweven.

Ook tussen de persoonlijke problematiek en de maatschappelijke problematiek is een verband: ze versterken elkaar over en weer.

Waarom behoren gedetineerden en ex-gedetineerden tot de vergeten groepen?
 Is dat omdat we ze maar liever vergeten? Uit angst? Of uit afschuw?
 Of vinden we dat ze het verdiend hebben om een tijdje uit ons gezichtsveld
 verdwenen te zijn?
 Waarom hebben we ze vergeten?
 Zijn ze anders dan wijzelf zijn? Zijn ze zondiger dan wijzelf zijn?

Gedenkt de gevangenen als mede-gevangenen, staat in de bijbel (Hebr. 13:3).
 Het woord 'gedenken' is in de bijbel een woord van heil.
 Het staat in tegenstelling tot woorden als 'vergeten' en 'wegwissen'.
 Als God mensen gedenkt, dan schept Hij daar waar het leven stukbreekt op de
 feiten, nieuw leven, nieuw perspectief. Hij brengt een ommekeer. Een niet meer
 gedacht zicht op de toekomst. De gave van een kind aan een kinderloze.
 Dat beseft de medegekruisigde van Jezus als hij zegt: 'gedenk mijner, wanneer
 gij in uw koninkrijk komt.'

Gedenkt de gevangenen als mede-gevangenen.
 Het woordje 'als' is een 'als' van wederkerigheid.
 Het gaat niet alleen om een beweging van jou naar de gevangene, maar het gaat
 ook om een beweging van de gevangene naar jou. Elkaar ontmoeten als
 medemensen. Niet de één boven de ander; de één de redder en de ander de
 zondaar. Maar samen menszijn voor het aangezicht van God.

Vergeten groepen in en na detentie.
 De gemeente van Christus kan niet vergeten. Sterker nog: is geroepen te
 gedenken. Dat wil zeggen: de gemeenschap te zoeken waar die verbroken is en
 de communicatie op gang te brengen waar die geblokkeerd is geraakt.

Zo is het justitiepastoraat binnen de muren van grote betekenis.
 Het staat niet op zichzelf, maar het is verbonden met de gemeente van Christus
 die in deze wereld bestaat om bouwstenen op te richten die verwijzen naar het
 komen van het Koninkrijk Gods in deze wereld.

Vergeten groepen in detentie en samenleving.
 Heeft het te maken met weerstanden in onszelf? Of heeft het te maken met onze
 geïndividualiseerde samenleving, waarin mensen steeds meer gaan leven op
 zichzelf zonder God voor ons allen?
 Of heeft het te maken met een steeds zakelijker wordende wereld, waarin mensen
 niet meer tellen als individuen, maar zijn opgegaan in getallen die ons iets zeggen
 over producten?

Gedenkt de gevangenen als mede-gevangenen.

De bijbelse boodschap laat ons zien dat mensen mensen zijn die mogen leven, hoe hun geschiedenis ook is, in gemeenschap met anderen.

Inzet op het persoonlijke en inzet op de gemeenschap. Dat is de reikwijdte van het justitiepastoraat. Dat is nodig voor veel gedetineerden.

Het ingesloten zijn roept veel levensvragen op.

Vragen over de zin van het leven, twijfel, angst, onzekerheid, relaties.

Vragen over verleden en toekomst. Er is wanhoop en er is hoop.

Waar het in het justitiepastoraat om gaat is dat mensen mens mogen zijn.

In persoonlijke levensgeschiedenis, in geloof en levensbeschouwing wordt gezocht naar aanknopingspunten, naar verhalen, naar waarden, naar symbolen, naar ervaringen die als krachtbron voor het leven kunnen dienen en die draagkracht kunnen geven.

Iedere week komen we samen in de kerkdienst.

Meestal beginnen we met koffie. We bidden en we zingen en we luisteren naar het evangelie.

Een beleving van gemeenschap tussen mensen die elkaar niet hebben uitgekozen.

Het gaat om geloven met gevangenen samen. Rondom het woord van Christus die ons mensen aan elkaar verbindt.

Wezenlijk voor het justitiepastoraat zijn de vrijwilligers. Mensen van buiten die achter de muren gaan. Ze zijn de belichaming dat de band niet verbroken wordt.

In de handdruk die ze geven en in het speculaasje dat ze ronddelen wordt voelbaar gemaakt dat het isolement doorbroken kan worden en dat je erbij blijft horen, ook als je ingesloten bent. Niet vergeten....

Eén van die vrijwilligers in de gevangenis van Scheveningen is 87 jaar.

Iedere zondag gaat ze naar de kerk in de gevangenis. Ze helpt met de koffie en ze praat met de gedetineerden. En als de dienst begint, zit ze midden tussen ze in.

De gedetineerden noemen haar met veel respect 'oma'.

En als ze jarig is tracteert ze en zingen ze met z'n allen :Lang zal ze leven.

Oma heeft haar hart gegeven aan de gedetineerden.

Op een keer had ik een gesprek met een gedetineerde die altijd tegen met had gezegd dat hij het met z'n leven en met z'n toekomst niet meer zag zitten.

Hij had al vele detenties achter de rug en hij was cynisch geworden.

'Ik geloof niet meer dat het met mij nog iets wordt en ik wil er ook niet meer aan denken. Ik maak geen plannen meer, want ik bedrieg mezelf en ook de mensen om me heen.'

Die keer in dat gesprek zei hij me dat hij weer was gaan nadenken over de toekomst. En dat hij daar met mij ook over verder wilde praten.

Gaan kijken of er ook voor hem weer iets mogelijk zou zijn.

Ik vroeg hem wat verbaasd hoe dat zo ineens gekomen was. Dat is toch wel een hele verandering in jezelf.

Hij zei me: 'Van de week na de kerkdienst heb ik bij de koffie een tijdje met 'oma' zitten praten. En 'oma' zei me dat ze iedere zondag naar de kerk kwam in de gevangenis omdat ze in ons en ook in mij gelooft. Dat ze denkt dat er voor ieder mens toekomst is. Na die kerkdienst heeft me dat eigenlijk de hele avond beziggehouden. Het heeft me aan het denken gezet. Ik dacht: als oma nou, zo oud als ze is, nog steeds in mij gelooft, wie ben ik dat dat ik op m'n 28^e niet meer in mezelf zou geloven?'

'Ik weet niet wat er aan mij niet goed is dat ze me hebben weggegeven.'

'Ik wil niet meer denken aan de toekomst en mezelf bedriegen.'

Veel gedetineerden hebben weinig geloof in de toekomst. Velen ontbreekt het ook om allerlei redenen aan motivatie om aan die toekomst te werken.

Het oproepen van die motivatie zie ik als één van de grote uitdagingen aan ons. Daarvoor is allereerst nodig dat wij hen het gevoel geven niet aan zichzelf overgelaten te zijn. Daarvoor is nodig dat ze in andere mensen bewogenheid om hun leven voelen. Mensen zichzelf laten ervaren als een mens met een naam en een gezicht.

Justitiepastoraat en nazorgpastoraat betekent geloven in mensen.

Aan de ene kant heel professioneel met mensen de knopen van het bestaan ontwarren. En aan de andere kant heel persoonlijk, in de persoonlijke ontmoeting en in de gemeenschappelijke vieringen laten voelen en ervaren dat ze erbij mogen horen. Of anders gezegd en beter gezegd: dat wij met elkaar wezenlijk als elkaars medemensen verbonden zijn. De wederkerigheid. En dat dan niet alleen doen tijdens de detentie, maar ook na de detentie.

Nazorg is nodig om mensen te begeleiden op weg naar een persoonlijk en maatschappelijk perspectief.

Zelf ben ik betrokken geweest bij de opbouw van de Exodusprojecten.

In de Exodusprojecten worden mensen professioneel begeleid naar een nieuw bestaan. De begeleiding is gericht op de achterstanden in het persoonlijk en in het maatschappelijk bestaan. Vanwege de complexe problematiek van veel gedetineerden is een samenhangend begeleidingsaanbod noodzakelijk.

Exodus heeft dat begeleidingsconcept ontwikkeld op de gebieden wonen, werken, relaties en zingeving. Het is een succesvol programma dat inmiddels in Den Haag, Amsterdam, Alkmaar, Utrecht en binnenkort ook in 's-Hertogenbosch functioneert.

Tenslotte nog dit.

Perspectief scheppen voor mensen vraagt een inzet op hun persoon gericht.

Maar het vraagt ook een inzet op de maatschappij als geheel. Het gaat erom de samenleving ervan te overtuigen dat de beste aanpak van de criminaliteitsproblematiek bestaat uit, naar een woord van premier Wim Kok, investeren in mensen. In het zoeken van gemeenschap en in het bieden van perspectief, het scheppen van kansen voor de toekomst, mensen in detentie laten ervaren dat ze niet vergeten zijn. Daar gaat het om.

J.D.W. Eerbeek